

ดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Gross Community Happiness Index Following The Philosophy of Sufficiency Economy

ธนภฤต ทูริสุทธิ์ *
ดร.ชาตรี นาคะกุล **

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เทคนิคการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ เทคนิคเดลฟาย การวิเคราะห์ปัจจัย และแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ได้แก่ มัชยฐาน ฐานนิยม ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ค่าความร่วมกัน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวประกอบ ค่าไคเซอร์-ไมเยอร์-โอลคิน การทดสอบบาร์ทเลทท์ และค่าสหสัมพันธ์อย่างง่าย กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ 40 คน ผู้เชี่ยวชาญ 17 คน แกนนำหมู่บ้าน 350 คนและครัวเรือนอีก 724 ครัวเรือน

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบและตัวชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีทั้งหมด 7 องค์ประกอบ 51 ตัวชี้วัด 2) เกณฑ์การประเมินความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับและค่าร้อยละ 3) เกณฑ์การประเมินมีประสิทธิภาพสอดคล้องตามหลักวิชาการและผลการวิเคราะห์ข้อมูลทุกประการ

คำสำคัญ : ดัชนี ความสุขมวลรวม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกณฑ์การประเมิน

* นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

** อาจารย์ประจำหลักสูตร ปรัชญาคุณธรรมบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ABSTRACT

The purpose of the research was to develop the gross community happiness index following the philosophy of sufficiency economy. The researcher used mixed research method of qualitative and quantitative researches. The research tool was developed by the expert group meeting technique, the Delphi technique, factor analysis and the questionnaires. The statistics used in data analysis were the median, the mode, the quartile and element analysis, communality, correlation coefficient value between the elements, the Kaiser-Meyer-Olkin, the Bartlett test, the product moment correlation. The target groups consisted of seventeen Delphi technique experts, forty experts's group meeting, 350 village mainstays, and 724 households. The results of the research are as follows. Firstly, the elements and the gross community happiness indicators following the philosophy of sufficiency economy provided seven elements and fifty-one indicators. Secondly, the gross community happiness evaluation criteria following the philosophy of sufficiency economy used a five-level rating scale test and the percentages. Thirdly, the evaluation criterion was efficient according to academic principle and the results of data analysis.

Key words: index, gross happiness, The Philosophy of Sufficiency Economy, the evaluation criteria

บทนำ

การพัฒนาหลายศตวรรษที่ผ่านมา มนุษย์มีความก้าวหน้าอย่างชัดเจนในด้านความเป็นอยู่โดยรวม มีความสะดวกสบายมากขึ้น มีทรัพย์สินเงินทองหมุนเวียนเป็นจำนวนมหาศาล คุณภาพชีวิตทางวัตถุมีความก้าวหน้าขึ้นอย่างมาก แม้จะยังมีปัญหาด้านการกระจายตัวของการพัฒนายังตาม ความจริงที่ทุกฝ่ายต่างยอมรับคือ ความพยายามทั้งหมดในการพัฒนาตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันยังไม่สามารถสร้างความสุขโดยรวมให้กับมนุษยชาติได้ ทุกวันนี้มนุษย์จำนวนมากยังคงอยู่กับความกลัว ความทุกข์ ที่เกิดจากความขาดแคลนทั้งทางกายและทางจิตใจ ตลอดจนความรู้สึกไม่มั่นคงนานัปการ จึงเป็นข้อสรุปได้ว่าพัฒนาแล้วไม่ได้ก่อให้เกิดความสุขมากขึ้นนั่นเอง (สุทธิลักษณ์ สมิตะสิริและคณะ, 2553: 3)

สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นฐานคิดของการพัฒนา คำนึงถึงความสุขของประชาชนเป็นสำคัญและมุ่งส่งเสริมความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างสมดุล โดยกำหนดวิสัยทัศน์ประเทศไทยว่า “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ และทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549: 6-7, 36-37)

ภายใต้วิสัยทัศน์ดังกล่าว ส่งผลให้ประเทศไทยต้องพัฒนาเครื่องมือชี้วัดการพัฒนาประเทศยึดเรื่องคุณภาพชีวิตของคนอย่างชัดเจนและครอบคลุมการดำรงชีวิตของคนได้อย่างทั่วถึง ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน ไปจนถึงระดับประเทศ ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) จึงได้พัฒนา “ดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย” ขึ้น โดยมีเป้าหมายการพัฒนาดัชนีชี้วัดที่สามารถสะท้อนแนวคิดหลักการพัฒนามิติต่างๆ อย่างสมดุล (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: 62) อย่างไรก็ตามดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย ดังกล่าว ยังขาดความเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ใช้เป็นฐานคิดในการพัฒนาประเทศ การสร้างเครื่องชี้วัดผลสำเร็จของการพัฒนาประเทศในอดีตที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยมีเครื่องชี้วัดที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) และผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross National Product: GNP) แต่ปัจจุบันการพัฒนาประเทศมีขอบเขตกว้างขวางมากกว่าการพัฒนาเศรษฐกิจ ประกอบกับปัญหาสังคมและปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น จึงกลายเป็นข้อจำกัดของการพัฒนาที่ยั่งยืน จนเป็นเหตุให้การกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายการพัฒนาต้องเปลี่ยนไป เพราะถ้าพิจารณาแล้ว การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง มิใช่เป็นหลักประกันว่าจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย ความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคมไทยลดน้อยลง ครอบครัวล่มสลาย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546: 1)

ดังนั้น ดัชนีชี้วัดผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศดังกล่าวข้างต้น เป็นเครื่องมือชี้สภาวะทางเศรษฐกิจหลักในเศรษฐศาสตร์มหภาค แต่ที่สำคัญ ตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ มิได้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ประชาชาติ ถึงแม้ตัวเลข ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศจะเพิ่มขึ้น แต่คนส่วนใหญ่ในประเทศยากจนลง เนื่องจากรายได้ที่เพิ่มขึ้นไปกระจุกตัวอยู่ที่คนส่วนน้อยเพียงกลุ่มเดียว (ศูนย์ภูพานศึกษา, 2549)

การสร้างเครื่องชี้วัดผลสำเร็จของการพัฒนาประเทศ ควรคำนึงถึงมิติของความสุขทางกายและทางใจของคนในสังคมควบคู่กันไป โดยยึดความสุขที่เกิดจากการได้ปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งในปัจจุบันพบว่า แนวคิดการพัฒนาของหลายประเทศได้ให้ความสำคัญกับความสุขมากกว่าการให้ความสำคัญกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว ขณะนี้วงการพัฒนาทั่วโลกต่างให้ความสนใจแนวทางการพัฒนาของประเทศเล็กๆ อย่างประเทศภูพาน โดยมีพระราชธิดา จิกเม ชิงเย วังชุก เป็นกษัตริย์แห่งประเทศภูพาน ได้ทรงสร้างแนวคิดใหม่ในการนิยามความเจริญก้าวหน้าแบบองค์รวม โดยการวัดความอยู่ดีมีสุขที่แท้จริงมากกว่าการบริโภค และกลายเป็นผู้นำในการเผยแพร่แนวคิดเรื่อง “ความสุขมวลรวมประชาชาติ” (Gross National Happiness: GNH) แนวคิดเรื่องความสุขมวลรวมประชาชาติเป็นเป้าหมายสูงสุดในการปกครองและพัฒนาประเทศภูพาน แนวคิดเกี่ยวกับ ความสุขมวลรวมสหประชาชาตินี้ ภาษามูฎานใช้คำว่า ความสุขแบบองค์รวม (Holistic Happiness) ซึ่งรวมทั้งความสุขภายนอกและความสุขภายในความสุขจากปัจจัยภายนอก คือ ความสุขจากวัตถุที่สามารถเป็นเจ้าของได้ เช่น อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค รถยนต์ ความสุขจากปัจจัยภายในหรือจิตวิญญาณเกิดจาก การปรุงแต่ง

การฝึกจิต การนั่งสมาธิ ซึ่งมีจิตที่มีการฝึกฝนดีแล้ว จะสามารถมีภูมิคุ้มกันต่อความทุกข์จากปัจจัยภายนอก ซึ่งความหมายแท้จริงนี้ยังเป็นที่สนใจของนานาชาติ (Wangchuk, 1972)

แนวคิดเกี่ยวกับความสุขมวลรวมสหประชาชาติ เป็นการวัดการพัฒนาประเทศที่ไม่ได้เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่เน้น “ความสุข” ที่แท้จริงของคนในสังคม ปัจจุบันแนวคิดเรื่อง สุขมวลรวมสหประชาชาติ กำลังได้รับความสนใจจากนักวิชาการหลายประเทศมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเล็งเห็นว่า การพัฒนาเศรษฐกิจมิได้เป็นปัจจัยเดียวและปัจจัยสำคัญที่สุดของความสุข หากแต่การมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจทำให้เกิดผลเสียหายต่างๆ มากมาย ทั้งความไม่เป็นธรรมทางสังคม การสูญเสียความสมดุลทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ (นิค มาร์คส์และทีมงาน, 2552: 5)

สำหรับการวัดค่าความสุข ไม่ใช่เรื่องง่ายเนื่องจาก คำว่า “ความสุข” มีความหมายหลายมิติ และไม่มีคำนิยามใดที่สมบูรณ์เป็นที่ยอมรับอย่างสากลที่แท้จริง ขึ้นอยู่กับการนิยามของผู้ศึกษาและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยว่าให้คำนิยามความสุขหมายถึงอะไร วัดได้หรือไม่ สามารถศึกษาด้วยวิธีการใดบ้าง และมีเกณฑ์อย่างไร แต่ในระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ถือว่าเป็นเรื่องในกลุ่มเดียวกับเจตคติ ความพึงพอใจ ความคาดหวังของประชาชน ที่สามารถวัดได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับการนิยามและการสร้างตัวชี้วัด (นพดล กรรณิกา, 2551) ในด้านการวิทยาการจัดการหรือศาสตร์แห่งการจัดการ มีคำกล่าวว่า “สิ่งที่วัดไม่ได้ จะจัดการไม่ได้” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ถ้าจะจัดการเรื่องใดๆ ให้เป็นผลสำเร็จ รวมทั้งเกิดการเรียนรู้ที่ดี ตลอดจนสามารถพัฒนาเรื่องนั้นๆ ไปได้อย่างต่อเนื่อง ก็ควรสร้างตัวชี้วัดความสำเร็จขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการ (พระมหาสุหิตย์ อาภากรโ, 2553: 1)

ในอดีตที่ผ่านมา แม้ว่าประเทศไทยจะเคยมีเครื่องชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนามาแล้วหลายรูปแบบ แต่ก็ยังไม่มีเครื่องมือวัดความสุขมวลรวมที่เกิดจากการน้อมนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติจนกลายเป็นวิถีชีวิตแบบพอเพียงในระดับชุมชน ดังนั้น การพัฒนาตัวชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะทำการวิจัย เพื่อค้นหาองค์ประกอบและตัวชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเกณฑ์การประเมินที่มีประสิทธิภาพนี้ จะเป็นเครื่องมือวัดที่ไม่เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเดียว แต่จะเน้นความสุขของคนในชุมชนควบคู่ไปด้วย

ในส่วนของจังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งเป็นพื้นที่ทดสอบประสิทธิภาพเกณฑ์การประเมินความสุขมวลรวมชุมชนในงานวิจัยนี้ เป็นจังหวัดที่ได้มีการดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาอย่างต่อเนื่องทั้งระดับบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์และชุมชน จังหวัดได้จัดระดับของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1)ระดับพออยู่พอกิน จำนวน 58 หมู่บ้าน 2) ระดับอยู่ดีกินดี จำนวน 58 หมู่บ้าน และ 3) ระดับมั่งมีศรีสุข จำนวน 46 หมู่บ้าน (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู, 2553) แต่จากการวัดผลการพัฒนาของจังหวัดจากผลผลิตมวลรวมของจังหวัด (Gross Provincial Product: GPP) พบว่า ประชาชนมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่ำที่สุดของประเทศ คือ จำนวน 28,789 บาทต่อปี เป็นอันดับที่ 19 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และลำดับที่ 76 ของประเทศ (สำนักงานจังหวัดหนองบัวลำภู, 2552) ในส่วนของการวัดความสุขของคนในจังหวัดหนองบัวลำภู จากการสำรวจสถานการณ์ความสุขของคนไทย

ปี 2552 พบว่า คะแนนความสุขเฉลี่ยของประชากรอยู่ในกลุ่มจังหวัดสุขน้อยที่สุดใน 6 ลำดับ คือ อยู่ในลำดับที่ 71 ของประเทศ (คะแนน 30-70) และปี 2553 อยู่ในกลุ่มความสุขน้อยใน 21 ลำดับ คืออยู่ในลำดับที่ 59 ของประเทศ (คะแนน 32.16) (ประเวศ ดันติพิวัฒน์สกุล, 2554: 40)

จากข้อมูลของจังหวัดหนองบัวลำภูดังกล่าว สะท้อนให้เห็นสภาพปัญหาบางประการเกี่ยวกับการพัฒนาจังหวัด ที่ยังไม่บรรลุตามเป้าหมายได้อย่างแท้จริง จากประเด็นปัญหาที่พบในปัจจุบันจึงเป็นคำถามเกิดขึ้นว่า การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในจังหวัดหนองบัวลำภูควรมีเครื่องมือชี้วัดผลสำเร็จที่คำนึงถึงความสุขมวลรวมชุมชน ซึ่งผู้มีความสนใจอยากจะค้นหาคำตอบด้วยกระบวนการวิจัยเกี่ยวกับ ดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่ามีองค์ประกอบ และตัวชี้วัดอะไรบ้าง ตลอดจนเกณฑ์การประเมินความสุขมวลรวมที่มีประสิทธิภาพตามหลักวิชาการเป็นอย่างไร ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับประชาชนหรือผู้เกี่ยวข้อง ให้สามารถเกิดความสุขจากการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างชัดเจน และใช้เป็นเครื่องมือในการวัดผลการพัฒนาของจังหวัดจังหวัด ควบคู่ไปกับการวัดผลการพัฒนาจากผลผลิตมวลรวมในจังหวัดอีกด้วย เนื่องจากการวัดผลการพัฒนาจังหวัดจากผลผลิตมวลรวมในจังหวัด เน้นเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวเลขของการลงทุน รายได้ และอัตราการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจของจังหวัดเป็นหลัก ทำให้จังหวัดหนองบัวลำภูเป็นจังหวัดที่ประชากรมีรายได้ต่อหัวต่ำที่สุดของประเทศ แต่ในระดับชุมชน มีหลายชุมชนที่ได้น้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติจนประสบผลสำเร็จเป็นรูปธรรม แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่จะวัดความสำเร็จในด้านความสุขมวลรวมของชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อสร้างเกณฑ์การประเมินดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. เพื่อประเมินผลการพัฒนาดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ได้ดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. ได้เกณฑ์การประเมินความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. ได้ทราบผลการประเมินประสิทธิภาพของเกณฑ์ชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
4. ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ในการพัฒนาดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

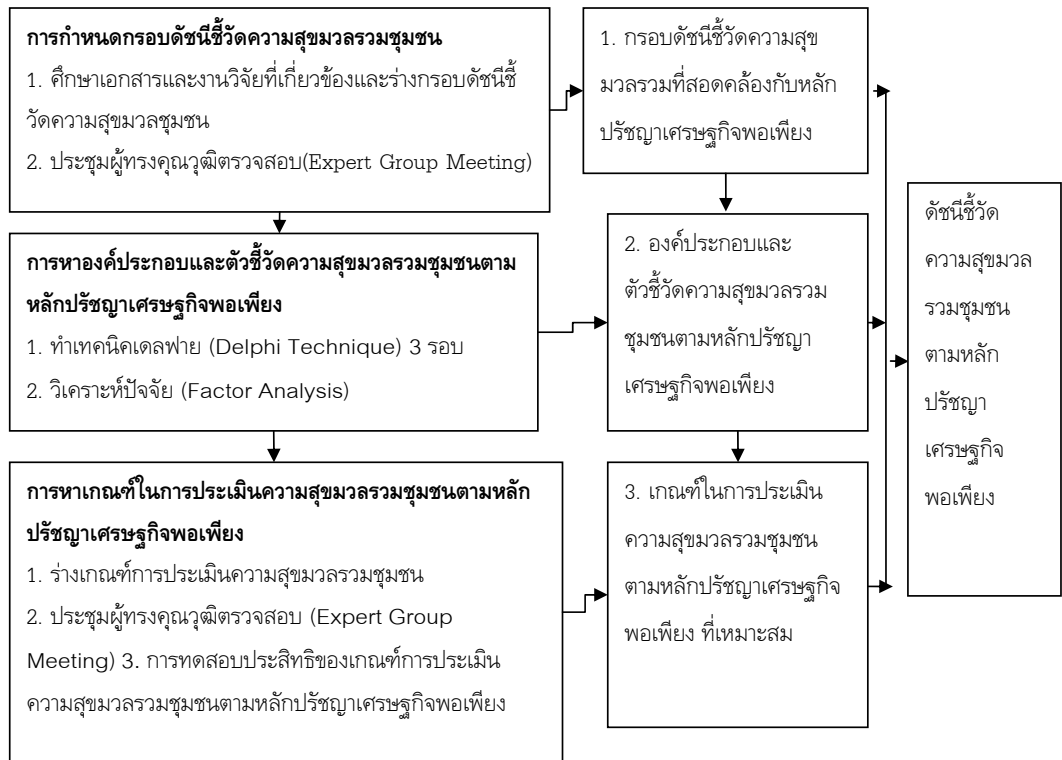
ระยะที่ 1 การกำหนดกรอบของตัวชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการตรวจสอบโดยการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ทรงคุณวุฒิ 20 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ ร่างกรอบตัวชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสมุดบันทึกการประชุม

ระยะที่ 2 การหาค่าประกอบและตัวชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใช้เทคนิคเดลฟาย 3 รอบ กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้เชี่ยวชาญ 17 คน โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ มัชฌิม (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ กลุ่มเป้าหมายคือ แกนนำหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง 350 คน โดยใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความร่วมกัน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวประกอบ โดยใช้ สูตร Pearson's Product Moment Correlation Coefficient ค่าไคเซอร์-ไมเยอร์-โอลคิน (Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) and Bartlett's Test) และการทดสอบบาร์ทเลทท์ (Bartlett's Test)

ระยะที่ 3 สร้างเกณฑ์การประเมินความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ทรงคุณวุฒิ 20 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ ร่างเกณฑ์การประเมินความสุขมวลรวมชุมชน และสมุดบันทึกการประชุม การทดสอบประสิทธิภาพเกณฑ์การประเมินความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มเป้าหมายคือ ครรวัเรียนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง 724 ครรวัเรียน โดยใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย มัชฌิมฐานนิยม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสหสัมพันธ์อย่างง่าย

ระยะที่ 4 การถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ โดยการนำเสนอผลงานการวิจัยในที่ประชุมประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2555 ของหัวหน้าส่วนราชการ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมของจังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 214 คน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชน บนฐานแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีองค์ประกอบ 3 ด้าน 2 เงื่อนไข ได้แก่ 1) ด้านความพอประมาณ 2) ด้านความมีเหตุผล 3) ด้านภูมิคุ้มกัน และเงื่อนไขของความรู้และคุณธรรม (3 ท่วง 2 เงื่อนไข) และกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Activities) 6 ด้าน ได้แก่ การลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ การประหยัด การเรียนรู้ การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการเอื้ออารีย์ต่อกัน โดยมีกระบวนการวิจัยที่ทำให้ค้นพบดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สรุปได้ดังนี้

1. การกำหนดกรอบของตัวชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชน โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert Group Meeting)
2. การหาองค์ประกอบและตัวชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชน โดยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) 3 รอบ และการวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis)
3. การสร้างเกณฑ์การประเมินความสุขมวลรวมชุมชน โดยการประชุมผู้ทรงคุณ (Expert Group Meeting) และการทดสอบประสิทธิภาพของเกณฑ์การประเมินในพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู

ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ประกอบและตัวชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบด้วยวิธี Principle Component Analysis (PCA) และพิจารณาองค์ประกอบจากค่าไอเกน (Eigen Value) ตั้งแต่ 1 ขึ้นไป และเรียงลำดับตามค่าร้อยละของความแปรปรวน ปรากฏว่าได้องค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ ตัวชี้วัดที่มีค่าน้ำหนักตัวประกอบ (Factor Loading) ตั้งแต่ระดับ 0.30 ขึ้นไป มีจำนวน 51 ตัวชี้วัด ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านวิถีชีวิตแบบพอเพียงของชุมชน มี 11 ตัวชี้วัด: 1) การมีกัลยาณมิตร 2) คนในชุมชนปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) คนในชุมชนไม่อยู่ในความประมาท 4) คนในชุมชนไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น 5) คนในชุมชนมีความซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต 6) บรรทัดฐานความร่วมมือในชุมชน 7) คนในชุมชนตัดสินใจเกี่ยวกับชีวิตไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 8) การได้รับประโยชน์สุขจากชุมชน 9) มีความมั่นคงทางอาหาร 10) การมีของใช้ที่จำเป็น 11) การมีสัมมาชีพในชุมชน มีค่าร้อยละของความแปรปรวนรวมเท่ากับ 40.472

องค์ประกอบที่ 2 ด้านสุขภาพและความมั่นคงของครอบครัว มี 9 ตัวชี้วัด: 1) สุขภาพกายดี 2) สุขภาพจิตดี 3) มีที่อยู่อาศัย 4) ครอบครัวอบอุ่น 5) มีที่ดินทำกิน 6) มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 7) สัมพันธภาพในครอบครัว 8) การพึ่งตนเองของสมาชิกในครอบครัว 9) การได้ทำความดี มีค่าร้อยละของความแปรปรวนรวมเท่ากับ 3.988

องค์ประกอบที่ 3 ด้านเศรษฐกิจครัวเรือนเข้มแข็ง มี 5 ตัวชี้วัด: 1) ไม่มีหนี้สิน 2) รายได้เพียงพอ 3) การมีทรัพย์สิน 4) การได้ใช้จ่ายทรัพย์สิน 5) มีการอดออมในชุมชน มีค่าร้อยละของความแปรปรวนรวมเท่ากับ 3.859

องค์ประกอบที่ 4 ด้านการบริหารจัดการชุมชน มี 8 ตัวชี้วัด: 1) ความสามัคคีของชุมชน 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน 3) ชุมชนมีแผนชุมชน 4) เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง 5) โครงสร้างพื้นฐานที่ดี 6) ผู้นำดีและเก่ง 7) ชุมชนเกื้อกูลกัน 8) การมีส่วนร่วมดูแลชุมชนตนเอง มีค่าร้อยละของความแปรปรวนรวมเท่ากับ 3.352

องค์ประกอบที่ 5 ด้านธรรมชาติและการจัดสรรทรัพยากรชุมชน มี 9 ตัวชี้วัด: 1) มีระบบนิเวศสมดุล 2) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน 3) การเรียนรู้ตลอดชีวิต 4) สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ 5) การใช้พลังงานทดแทนที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชน 6) การรักษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น 7) มีจิตสำนึกต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 8) ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน 9) ความเท่าเทียมของคนในชุมชน มีค่าร้อยละของความแปรปรวนรวมเท่ากับ 2.7

องค์ประกอบที่ 6 ด้านการศึกษาและการจัดสวัสดิการชุมชนมี 5 ตัวชี้วัด: 1) คุณภาพของการศึกษา 2) การได้รับการศึกษาและเรียนอย่างเท่าเทียม 3) การใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) การจัดสวัสดิการชุมชน 5) การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมชุมชน มีค่าร้อยละของความแปรปรวนรวมเท่ากับ 2.493

องค์ประกอบที่ 7 ด้านชุมชนเข้มแข็ง มี 4 ตัวชี้วัด: 1) การมีจิตสำนึกประชาธิปไตย 2) การเป็นคนดีของสังคม 3) ชุมชนมีหลักธรรมาภิบาล 4) ชุมชนมีความสมานฉันท์ มีคำร้อยละของความแปรปรวนร่วมเท่ากับ 2.258

2. เกณฑ์การประเมินความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้วิจัยได้นำดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาสร้างเกณฑ์การประเมิน โดยการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert Group Meeting) เพื่อหาเกณฑ์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักวิชาการ โดยใช้ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์เกณฑ์การประเมินจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทาง ซึ่งได้เกณฑ์การประเมิน ดังนี้

2.1 เกณฑ์การประเมินความสุขมวลรวมรายข้อ ใช้เกณฑ์มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดังนี้

5	หมายถึง	ค่าความสุขมวลรวมอยู่ในระดับดีมาก
4	หมายถึง	ค่าความสุขมวลรวมอยู่ในระดับดี
3	หมายถึง	ค่าความสุขมวลรวมอยู่ในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	ค่าความสุขมวลรวมอยู่ในระดับน้อย
1	หมายถึง	ค่าความสุขมวลรวมอยู่ในระดับน้อยมาก

2.2 เกณฑ์การประเมินความสุขมวลรวมชุมชนโดยภาพรวม ใช้เกณฑ์ร้อยละ

ค่าคะแนนร้อยละ	ความหมาย
90.0 -100	ชุมชนมีความสุขดีมาก
80.0 -89.9	ชุมชนมีความสุขดี
70.0-79.9	ชุมชนมีความสุขปานกลาง
60.0-69.9	ชุมชนมีความสุขน้อย
<59.9	ชุมชนมีความสุขน้อยมาก

3. ประสิทธิภาพของเกณฑ์การประเมินความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้วิจัยได้นำเกณฑ์การประเมินฯ ไปทดสอบหาประสิทธิภาพในพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู โดยวัดจากความพึงพอใจหรือความคาดหวังของประชาชนทางเจตคติ ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 724 ครั้วเรือน พบว่า มีประสิทธิภาพสอดคล้องตามหลักวิชาการและผลการวิเคราะห์ข้อมูลทุกประการ เนื่องจาก

3.1 มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพราะว่าการประเมินและยืนยันของผู้เชี่ยวชาญโดยเทคนิคเดลฟาย 3 รอบ ผลการวิเคราะห์ได้ค่า Mdn. 3.50 ขึ้นไป และค่า I.R. 1.50 ลงมาทุกตัวชี้วัด

3.2 มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) เพราะว่าการวิเคราะห์องค์ประกอบของเกณฑ์การประเมินฯ มีความเที่ยงตรงตามโครงสร้างทุกองค์ประกอบ

3.3 มีความเที่ยงตรงเชิงสภาพความสัมพันธ์ เพราะว่าผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Correlation) ตัวชี้วัดรายข้อมีความสัมพันธ์กับการประเมินความสุขมวลรวมชุมชนทุกข้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.4 มีความเชื่อมั่น (Reliability) เพราะว่าผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม 724 ตัวอย่าง ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟารวมเท่ากับ .96

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง ดัชนีความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ครั้งนี้มีข้อมูลที่น่าสนใจและควรนำมาอภิปรายผลอยู่ 3 ประเด็น คือ

1. จากผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบและตัวชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ค้นพบมีทั้งหมด 7 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านวิถีชีวิตแบบพอเพียงของชุมชน ด้านสุขภาพและความมั่นคงของครอบครัว ด้านเศรษฐกิจครัวเรือนเข้มแข็ง ด้านการบริหารจัดการชุมชน ด้านธรรมชาติและ การจัดสรรทรัพยากรชุมชน ด้านการศึกษาและการจัดสวัสดิการชุมชน และด้านชุมชนเข้มแข็ง มีตัวชี้วัด 51 ตัวชี้วัด

องค์ประกอบและตัวชี้วัดที่ค้นพบข้างต้นนี้ มีความแตกต่างจากตัวชี้วัดความสุขมวลรวมทั่วไปที่มีอยู่เดิม ดังนี้

1) เป็นองค์ประกอบและตัวชี้วัดที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญที่หลากหลายสาขา และมีการจัดกลุ่มตามหลักของการวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) ซึ่งแตกต่างจากตัวชี้วัดที่ผ่านมา ผู้สร้างหรือหน่วยงานที่สร้างจะใช้ความรู้สึกและความเข้าใจของตนเองจัดกลุ่มขององค์ประกอบและตัวชี้วัด

2) เป็นองค์ประกอบและตัวชี้วัดที่มีการวัดความสุข จากความพึงพอใจ หรือความคาดหวังของประชาชนทางด้านเจตคติที่เกิดจากการนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจมาปฏิบัติแล้วพบกับความสุขสมหวังของแต่ละคน แล้ว นำมากรองรวมเป็นของชุมชนหรือของหมู่บ้านนั้นๆ ซึ่งแตกต่างจากตัวชี้วัดเดิมที่มีอยู่ ที่มีการแยกส่วนของการวัดความสุขต่างๆ ไป ออกจากการวัดผลการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3) เป็นองค์ประกอบและตัวชี้วัดที่กำหนดขึ้นจากการมีส่วนร่วมผู้ถูกวัด (ประชาชน) และผู้สร้างตัวชี้วัด (นักวิจัย) ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ซึ่งแตกต่างจากตัวชี้วัดที่มีอยู่เดิม ที่นักวิชาการหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบเป็นผู้สร้างตัวชี้วัดและเกณฑ์การวัดเองเป็นส่วนใหญ่

4) เป็นองค์ประกอบและตัวชี้วัดที่มีวิธีการการสร้างจากระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพทุกขั้นตอน เพื่อยืนยัน (Confirm) คำตอบหรือความถูกต้องตามหลักวิชาการ

2. จากผลการวิจัยพบว่า เกณฑ์การประเมินความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใช้เกณฑ์มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ในการประเมินตัวชี้วัดรายข้อ

และใช้ค่าร้อยละ(%) ในการประเมินภาพรวมทั้งชุมชน โดยจัดช่วงคะแนนเพื่อตีความหมายและค่าขั้นต่ำของร้อยละจากการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า มีความสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2551) ที่ได้ศึกษาดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย และสอดคล้องกับ สุทธิลักษณ์ สมิตะสิริและคณะ (2553) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสุขเป็น: ความพยายามที่พุทธมณฑล นอกจากนี้ยังมีความแตกต่างจากเกณฑ์การประเมินที่มีอยู่เดิม ก็คือ ผู้ถูกประเมินและผู้ทรงคุณวุฒิสาขาต่างๆ ได้ร่วมกันกำหนดเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสมและมีการทดสอบประสิทธิภาพในพื้นที่จริงมาแล้ว

3. จากผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของเกณฑ์การประเมินความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีประสิทธิภาพเนื่องจากมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง(Construct Validity) ความเที่ยงตรงเชิงสภาพความล้มพันธ์ และความเชื่อมั่น (Reliability) สอดคล้องกับหลักวิชาการและผลการวิเคราะห์ข้อมูลทุกประการ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ควรศึกษาถึงวิธีการนำดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสร้างแบบประเมินผลการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัด
2. ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับการนำดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในระดับชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้ว่าราชการจังหวัดควรนำดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปวัดผลการพัฒนาจังหวัดควบคู่กับผลผลิตมวลรวมในจังหวัด
2. ชุมชนควรนำดัชนีชี้วัดความสุขมวลรวมชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปจัดทำแผนแม่บทชุมชนหรือแผนชีวิตของครัวเรือนในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- นิคมาร์คส์และทีมงาน. **ดัชนีโลกมีความสุข**. แปลจาก The happy planet index โดย เนาวนิจ ลีพิชาติ วิจารณ์. 2552. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- ประเวศ ตันติพิวัฒนสกุลและคณะ. 2554. **คู่มือสร้างสุขระดับจังหวัด**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ชุมชนมสทกรรณการเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอู่)และคณะ. 2553. **ตัวชี้วัดความสุข: กลยุทธ์การสร้างและการใช้เพื่อชุมชนเป็นสุข**. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ : สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข

- ศูนย์ภูฏานศึกษา. 2549. การประชุมนานาชาติความสุขมวลรวมประชาชาติครั้งที่ 3. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.gnh-movment.org.com>. (วันที่เข้าถึง 17 มีนาคม 2552)
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2546. การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย. นนทบุรี : สหมติพริ้นติ้ง.
- _____. 2549. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554). พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สกายบุ๊กส์.
- _____. 2550. รายงานสถานการณ์ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย. เอกสารประกอบการประชุมประจำปี 2550. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2551. ดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทยปี 2544-2550. วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 45(4)6-8.
- สำนักงานจังหวัดหนองบัวลำภู. 2552. แผนพัฒนาจังหวัด ปี 2553 - 2556. หนองบัวลำภู : สำนักงานจังหวัดหนองบัวลำภู.
- สำนักงานจัดหางานจังหวัดหนองบัวลำภู. 2553. รายงานภาวะการว่างงานจังหวัดหนองบัวลำภู. หนองบัวลำภู : สำนักงานจัดหางานจังหวัดหนองบัวลำภู.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู. 2553. รายงานผลการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ. หนองบัวลำภู : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู.
- สุทธิลักษณ์ สมิตะสิริและคณะ. 2553. เรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสุขเป็น: ความพยายามที่พุทธมณฑล. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : เอมี เอ็นเตอร์ไพรส์.
- Wangchuk, Jigma.Singye 1972. **Gross national happiness is more important than gross national product.** (online). Available : <http://www.google.com>. Retrived April 20, 2009.